Årsrapport 2010 Europa i endring / EUROPA (2007-2017)

Året 2010

Satsingen startet i 2007 med bakgrunn i den forrige Forskningsmeldingens prioritering av "Europa som en sentral utfordring" og basert på innspill fra to utredningsgrupper nedsatt av Forskningsrådet. Det ble gjennom ført en utlysning for første fase (2007-2012) med frist i februar 2007. En internasjonalt sammensatt styringsgruppe innvilget totalt tre prosjekter med en samlet ramme på 57,2 mill kr. Prosjektene hadde oppstart i 2007-8, og har vært i full aktivitet i 2010. De tre prosjektlederne gjennomførte i november 2010 den tredje årlige møteplassen i satsingen med formål formidling og diskusjon for forskere og brukere av forskning. Ny møteplass er planlagt høsten 2011.

Programmets overordnede mål/formål

☐ Stimulere til europarelatert forskning av høy kvalitet

☐ Gi ny innsikt og styrke kunnskapsgrunnlaget for politisk handling

☐ Bidra til begreps- og teoriutvikling

☐ Være til nytte for beslutningstakere i forvaltning, nærings-, organisasjons- og arbeidsliv

☐ Skape en årlig møteplass for forskere og brukere av forskning

Den forrige Forskningsmeldingen (St.meld. nr. 20, 2004-2005) fremhever utviklingen i Europa som en sentral utfordring. Det gjelder både forskning om europeiske endringsprosesser og Norges rolle i Europa. I løpet av de siste tiårene er de europeiske nasjonalstater blitt tettere sammenvevd, i første rekke som resultat av utviklingen i EU. Antallet medlemsland i EU har økt, den politiske dagsorden er utvidet og europeiske institusjoner er blitt utviklet og styrket. Men Europa består av mer enn EU, blant annet Norge med EØS-avtalen. Uavhengig av tilknytningsform til EU ligger det sterke norske interesser i den økonomiske, politiske og kulturelle utviklingen i Europa. En styrking av kunnskapsgrunnlaget på området vil ha stor praktisk nytte, samtidig som den skaper gode muligheter for begreps- og teoriutvikling.

Forskningsrådet har fulgt opp den forrige Forskningsmeldingens utfordringer ved at to grupper forskere har utarbeidet forslag til satsinger. Det er utarbeidet en utredning om "*Europaforskning - Europas demokratiske eksperiment og institusjonenes evne til læring, nytenkning og omstilling*" og en om "*Rett og demokrati*". Men demokratiutvikling og rettsliggjøring henger nøye sammen på nasjonalt og europeisk nivå. Forskningsrådet ønsker dessuten å utvide de primært statsvitenskapelige og juridiske perspektivene, med forskning om økonomiske integrasjonsprosesser og kulturelle endringer. Med dette som utgangspunkt har Forskningsrådet etablert en satsing, *Europa i endring*, som omfatter:

☐ Rett og demokrati i Europa

☐ Økonomisk utvikling og integrasjon

☐ Kulturelle endringsprosesser

☐ Utenriks- og sikkerhetspolitikk i Europa

Disse fire temaene er nærmere utdypet i dokumentet "Europa i endring. Faglig og tematisk grunnlag".

Satsingen skal stimulere til europarelatert forsking av høy kvalitet. Forskningen skal gi ny

innsikt og styrke kunnskapsgrunnlaget for politisk handling. Slik forskning vil både bidra til begreps- og teoriutvikling, og være nyttig for beslutningstakere innenfor politikk, forvaltning, nærings-, organisasjons- og arbeidsliv. Dette krever at problemstillingene må angripes fra flere vinkler, både tematisk og metodemessig. Problemstillingene må studeres i en internasjonal kontekst. Historiske og komparative analyser vil også kunne gi viktige bidrag.

Det er også et mål å skape en årlig møteplass for forskere og brukere av forskning gjennom en årviss konferanse for diskusjon og formidling. Prosjektlederne i satsingens prosjekter er forpliktet til å delta i gjennomføringen av dette.

Det planlegges en tiårig satsing, med et omfang på anslagsvis 12 mill kr pr år, totalt ca 120 mill kr, fordelt i to faser: Fase 1: 2007 - 2012; Fase 2: 2013 - 2017.

Økonomi og prosjektomfang

Disponibelt budsjett i 2010: 10,2 mill kr

Forbruk i 2010: 11 mill kr

Programmets finansieringskilder i 2010: Kunnskapsdepartementet – generelle midler og fondet for forskning og nyskaping, Justisdepartementet og Utenriksdepartementet.

Antall og type prosjekter i 2010: 3 forskerprosjekter

Vurdering av måloppnåelse og faglige utfordringer

Satsingen er i godt gjenge. Satsingen omfatter tre prosjekter som omhandler forvandling av Europas politiske orden; fri bevegelse, arbeidsmarkedsregulering og flernivåstyring i et utvidet EU/EØS i et nordisk og komparativt perspektiv, og endringer i rettskulturer og betydningen av europeisk integrasjon. Budsjettet for satsingens fase 1 er i tråd med et forslag som ble behandlet av Divisjonsstyret for vitenskap tidlig høst 2006. Videre finansiering av fase 1 er i hovedsak avklart.

Satsingen er i ferd med å gi merverdi i form av begrepsutvikling, perspektiver og foreløpige resultater. Møteplassen i 2010 samlet 60 forskere og forskningsbrukere fra en rekke organisasjoner i inn- og utland, og fra flere ambassader. Foreløpige funn fra prosjektene ble presentert og diskutert. Alle de tre prosjektene har brede internasjonale samarbeids- og kontaktflater, og disse er videreutviklet.

Nøkkeltall, 2010

Antall prosjekter: 3 totalt, herav 0 nye i 2010

Dr.gradsstipendiater: 1,3 årsverk, herav 1,3 kvinner

Postdoktorstipendiater: 2 årsverk, herav 2 kvinner

Prosjektledere: 3 totalt, herav 1 kvinne og 2 menn

Måltall kvinner 2010-2013

Det skal rapporteres på måltall for økning i andel kvinner i perioden 2010-2013. Det skal rapporteres i forhold til prosjektledere, doktorgradsstipendiater og postdoktorstipendiater.

Kommentarer til tallene: Vurder og kommenter resultatene i forhold til måltall og planer og evt. utvikling i ift. tidligere år

Resultatindikatorer, 2010

Vitenskapelige artikler med referee: 22

Vitenskapelige artikler uten referee: 24

Annen publisering/kommunikasjon: 77 andre rapporter, foredrag mv., 11 brukerrettede formidlingstiltak, 6 bøker, 29 oppslag i massemedia.

Kommentarer til tallene: Prosjektene er i full virksomhet og har vært det siden 2007-8. Publiserings- og formidlingsvirksomheten har dermed kommet i gang, og dette avspeiles i tallene som viser god formidlingsaktivitet. Ett prosjekt rapporterer om en rekke formidlingstiltak og publikasjoner som er resultat av tidligere aktivitet ved egen institusjon og som belyser problemstillinger som er relevante for dette prosjektet.

Viktigste aktiviteter i 2010

Satsingens nettside er videreført i 2010.

Den årlige konferanse ble avholdt i november, og foregikk på engelsk. Tema var "Tradition and Law in a Changing Europe". Det var 60 deltakere fra en rekke organisasjoner og institusjoner i inn- og utland, og fra flere ambassader. I etterkant av konferansen ble det publisert en nyhet fra konferansen via satsingens nettside http://www.forskningsradet.no/europa. Presentasjoner fra innleggene på konferansen ble også publisert.

De tre prosjektene har hver sin hjemmeside, og det er lenket opp til disse sidene fra satsingens nettside.

Høydepunkter og funn

Forskningsprosjektet "Transformasjon og bærekraft i den europeiske politiske orden - EuroTrans" har et hovedfokus på hvordan EU som et legalt basert flernivå styringssystem med konsekvenser for de aller fleste samfunnsområder, kan balansere mellom enhet og mangfold og mellom effektivitet og legitimitet. Prosjektet består av en rekke delprosjekter. Her er funn fra to av dem:

Tidligere studier har vist at nasjonale direktorater og tilsyn tjener både nasjonale departementer og EU-kommisjonen når EU-regler utvikles og innføres. Dette to-hattsystemet er analysert nærmere og en ser at implementering av EU-lovgivning skjer i et tett sammenvevd system hvor flere institusjoner fra ulike styringsnivåer er involvert samtidig. Men nasjonale departementer er fortsatt den viktigste samtalepartneren for nasjonale tilsyn og direktorater i EU-saker, spesielt i saker som er politisk omstridt eller som angår disponering av ressurser.

Dette prosjektet analyserer også hvordan forskning og høyere utdanning påvirkes av framveksten av en styringskapasitet på europeisk nivå. Hvorvidt forskere ønsker å delta i EUs rammeprogram for forskning avhenger ikke først og fremst av behovet for å få finansiert forskning. Det er adgang til kunnskap og førstehånds forskningsresultater som motiverer til deltagelse i Rammeprogrammet. Dette styrker prosjektets hovedhypotese om at europeisk

forskersamarbeid utvikler seg gjennom ikke-bindende og ikke-hierarkiske prosesser. Internasjonalisering og europeisering av universitetene viser et liknende mønster: deltagelse i internasjonalt og europeisk forskersamarbeid påvirkes av forskerens stilling og fagtilhørighet, og er løst koblet til strategier for internasjonalisering på organisasjonsnivå.

Forskningsprosjektet "Rettskulturer i endring - betydningen av europeisk integrasjon" undersøker bl a holdninger til nasjonale og europeiske domstoler blant befolkningen i en rekke europeiske land. I de enkelte landene undersøkes holdningsforskjeller mellom ulike befolkningsgrupper. Muslimer er valgt som en av disse gruppene. Prosjektet tar utgangspunkt i at mange muslimer bosatt i Europa opprinnelig kommer fra land som har en annen rettskultur, samt at europeiske muslimer som gruppe føler seg stigmatisert.

Prosjektet hadde en hypotese om at muslimene i de fem landene prosjektet dekker, ville være mer positive til europeiske domstoler enn den øvrige befolkningen. Funn fra prosjektet viser at et stort flertall i begge gruppene er positive til den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg og at forskjellen mellom muslimer og andre grupper i alle land med unntak av England er forholdsvis små. Muslimers holdninger til denne domstolen varierer dessuten fra land til land.

Muslimer bosatt i hhv Norge, Polen og Ukraina er mindre positive til menneskerettighetsdomstolen enn andre grupper. I Bulgaria og spesielt i England er det derimot muslimene som er mest positive. Dette skyldes at etniske tyrkere bosatt i Bulgaria har fått medhold i en rekke saker ført for menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, samt at kampen mot terrorisme i England har vært langt mer omfattende enn i de øvrige landene prosjektet dekker. Prosjektdata viser at muslimer bosatt i England i stor grad føler at tiltak iverksatt for å bekjempe terrorisme først og fremst er rettet mot muslimer som sådan.

I prosjektet "Fri bevegelse, arbeidsmarkedsregulering og flernivåstyring i et utvidet EU/EØS - et nordisk og komparativt perspektiv" (FORMULA) studeres blant annet virkningene av utstasjoneringsdirektivet og tjenestedirektivet på nasjonal arbeidsmarkedsregulering. Prosjektet har påvist at det er ulike holdninger til direktivene og ulike problemstillinger i de enkelte medlemslandene, ut fra blant annet landenes økonomiske og markedsmessige posisjon og hva slags arbeidsmarkedsreguleringsregimer de har. Utviklingen i EU-domstolens rettspraksis har dessuten ledet til at det har oppstått en gjennomgående konflikt med internasjonal menneskerettighetsregulering om rett til arbeidskamp som alle EU- og EØS-stater er bundet av.